
УДК 94 (477 + 438) "1920/1939"**Василь Футала****УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ У МІЖВОЄННІЙ ПОЛЬЩІ: ПОЛЬСЬКИЙ ДИСКУРС**

У статті проаналізовано праці польських дослідників, що розкривають політику урядів Другої Речі Посполитої щодо українців, діяльність українських політичних структур і громадських організацій у Польщі, історію суспільних рухів, ставлення українців до Польської держави тощо. Визначено етапи та особливості розвитку наукової проблеми в різних соціокультурних умовах, підсумовано пошукову роботу польських учених, окреслено коло недостатньо вивчених питань і перспективні напрями подальших наукових досліджень.

Ключові слова: історіографія, українське питання, політичні партії, громадські організації, міжвоєнна Польща.

Національне питання було одним із найскладніших у внутрішній політиці Другої Речі Посполитої. Понад 30 % її мешканців становили неполяки, з яких половина – українці. Курс польської влади на державну та етнічну асиміляцію корінного населення Східної Галичини й Західної Волині – з одного боку, та відносно демократичний устрій відродженої Польської держави – з іншого, наклали своє відображення на форми і механізми вияву українських національних інтересів, які віддавна привертають увагу істориків, у тому числі й зарубіжних.

Об'єктивне висвітлення непростих відносин українців і поляків у першій половині ХХ ст., зокрема у міжвоєнне двадцятиліття, безумовно, сприятиме виробленню об'єктивних уявлень про тогочасні події у громадській думці Польщі та України, формуванню належних висновків, щоб позбутися образ і звинувачень, а відтак, гармонізації сучасних українсько-польських взаємин.

Актуальність задекларованої теми зумовлена й тим, що вона майже не вивчена в історіографічному аспекті. У нашому розпорядженні є лише декілька статей довідково-бібліографічного змісту, у яких узагальнено досягнення польської історичної науки від середини ХХ – до початку ХХІ ст. у вивченні польсько-українських стосунків міжвоєнного періоду ХХ ст. [1]. Так, відзначено, що історики Польської Народної Республіки (ПНР) в основному звертали увагу на такі питання, як міжнародні аспекти східногалицької проблеми 1918–1923 рр., політико-правове становище українців у Польщі, політика польських урядів щодо національних меншин, ліворадикальний рух. Після 1989 р. у поле зору дослідників потрапили питання українсько-польського союзу 1920 р., різні аспекти української суспільно-політичної думки, становище українців на Лемківщині, Надсянні, Холмщині та Підляшші. Таким чином, представники польської україністики означили тільки загальні тенденції аналізу наукової проблеми, причому, нерідко, залишаючи поза увагою авторські задуми та провідні ідеї історичних творів.

Метою статті є висвітлити всю польську історіографію (від 1920-х рр. – до початку ХХІ ст.) місця і ролі українського питання у міжвоєнній Польщі.

Її реалізація передбачає розв'язання таких завдань: виділити етапи вивчення наукової проблеми та розглянути специфіку й особливості кожного з них; розкрити концептуальні основи конкретно-історичних студій; персоніфікувати науковий доробок учених; визначити нові напрями подальшої пошукової роботи.

Об'єкт дослідження – сукупність історіографічних джерел, що відображають різні аспекти українського питання у Другій Речі Посполитій.

Предмет вивчення – провідні напрями зародження, становлення і збагачення історичних знань про політику урядів Другої Речі Посполитої щодо українців, діяльність українських політичних структур і громадських організацій у Польщі, історію суспільних рухів, ставлення українців до Польської держави тощо.

Перші кроки у дослідженні аналізованої проблеми зроблено вже у 1920–1930-х рр. Характерно, що пошукову роботу вчених стимулював відділ національностей Міністерства внутрішніх справ Польщі, під егідою якого виходили праці, присвячені національним питанням, у тому числі й українській проблематиці. Так, М. Фелінський (псевдонім Р. Ружицького) у одній із публікацій подав історико-соціологічну характеристику українського політичного спектру [2, с. 52–137]. Автор поділив легальні партії на три групи: праві, центристські й ліві. В основу типологізації партій М. Фелінський поклав два принципи: політична орієнтація і ставлення до національного питання. Зокрема, дослідник цілком слушно зазначав, що Українське національно-демократичне об'єднання (УНДО) мало загальнонародний характер, а основною його опорою були інтелігенція, міщанство і греко-католицьке духовенство [2, с. 56].

Запропонована М. Фелінським класифікація українських політичних партій знайшла застосування у колективній праці, на титул якої винесено фіктивне прізвище одного з авторів – З.

Урбанський. У книзі зроблено спробу показати розташування українських партійно-політичних сил. Спираючись на результати парламентських виборів, автори дійшли таких висновків: наприкінці 1920-х рр. УНДО посідало провідні позиції в українському суспільстві; услід за ним ішли (хоча й зі значним відривом) радянофільські політичні об'єднання; вибори 1930 р. показали "повний спад впливу радянофільства" [3, с. 33–38].

Тоді стали популярними й праці А. Белціковської [4], у яких містяться короткі відомості про партії та клуби у польському парламенті. Автор охарактеризувала 12 західноукраїнських партій, у тому числі дві москвофільського спрямування. Ще й сьогодні польські дослідники послуговуються статистичними даними про результати виборів до парламенту в 1922 і 1928 рр. та загальними характеристиками депутатів сейму і сенаторів, підготовлені Т. і В. Жепецькими [5].

У цей час була сформульована офіційна версія саботажицького руху західних українців. Так, у колективній праці згаданій вже польської урядової структури зазначалося, що антидержавну акцію 1930 р. розв'язала Українська військова організація (УВО). Її метою було загальмувати реальне позитивне ставлення української суспільності до Польської держави, піднести в очах українських мас авторитет УВО та інших націоналістичних організацій, що перебували за кордоном [6, с. 7]. Звісно, таке твердження не відповідає дійсності, бо антиурядовий виступ було розгорнуто на знак протесту проти політики колонізації українських земель. Примітно, що карально-репресивні дії польської влади щодо українців автори назвали "паціфікацією".

Не можна оминати увагою доробок польських публіцистів, які входили до групи "Польсько-українського бюлетеня". Наприклад, О. Бохенський засуджував політику асиміляції українців, прихильно ставився до поміркованого курсу УНДО, намагався представити збірний підхід польських неоконсерваторів до вирішення українського питання у Другій Речі Посполитій [7, с. 17–20]. Необхідною передумовою мирного польсько-українського співжиття він уважав відмову від стереотипу про штучність і політичну незрілість українського національного руху та визнання його вагомою політичною силою, здатною спрямувати потенціал українського суспільства у річище польсько-української співпраці [7, с. 30].

Інший відомий представник польських консерваторів, граф С. Лось, також прагнув осмислити польсько-українські взаємини. У брошурі "За конструктивну політику на Червоній Русі", яка вийшла друком польською та українською мовами, автор закликав польський уряд піти на поступки українському населенню Галичини, дати йому змогу розвиватися, спираючись на досягнення європейської культури та християнські цінності. Разом із тим, він апелював до українців визнати Польську державу і розвивати національне життя для майбутньої незалежної України, оскільки у той час, на його погляд, не було сприятливих умов для реалізації національної ідеї [8].

Проблеми українсько-польських стосунків також торкалися Л. Василевський, Т. Голувко, В. Бончковський, Л. Мікуловська (Харевічова) та інші публіцисти.

У Польській Народній Республіці від середини 1940-х – до кінця 1960-х рр. україністика перебувала у стані стагнації. Очевидно, однією з причин цього було те, що у пам'яті тодішнього покоління свіжими ще були події українсько-польського протистояння на Волині й Галичині 1940-х рр. Потрібна була певна історична "дистанція", щоб осмислити їх, з одного боку, на рівні наукової аргументованості, а з іншого – задля історичної легітимізації комуністичного режиму. Якісні зміни наступили у 70–80-х рр. ХХ ст., коли у польській історіографії відбулася переоцінка національної політики Другої Речі Посполитої. Примітно, що праці польських учених, на відміну від досліджень їх радянських колег, відзначилися багатшою джерельною базою та нестандартними оцінками-висновками. Наприклад, твердження А. Хойновського, що "в національній політиці СРСР від 1929 р. запанував централістський курс" [9, с. 173] було немислиме у радянській історичній науці. Оригінальною є й інша теза автора: більшість українців опинилася у складі відродженої Польської держави всупереч своїй волі [9, с. 5]. Історики зважено, без зайвих емоцій, не забуваючи при цьому про класово-партійні та національні інтереси, аналізували політику Польщі щодо українців, процес становлення і розвитку українських політичних середовищ.

Такого роду праці вийшли з-під пера М. Папежинської-Турек. У монографії 1979 р. вона зацентувала увагу на чинники, що висунули українське питання на перше місце у національній політиці урядів Другої Речі Посполитої (чисельність українського населення, рівень його національної свідомості, наростання в українському суспільстві політичних, господарських і навіть релігійних суперечностей тощо) [10, с. 5]. Розстановку партійно-політичних сил розглянуто за усталеною вже схемою. Автор без жодних застережень констатувала, що домінуючу роль в українському суспільстві відігравали партії "буржуазно-націоналістичного характеру" [10, с. 54]. Вони спільно з лівими силами формували "український національний рух". Це важливо підкреслити з огляду на те, що радянські історики показували діяльність українських національних партій тільки у ракурсі їх ідейно-політичного краху і тактики щодо них Комуністичної партії Західної України (КПЗУ).

У полі зору А. Хойновського перебував українсько-польський діалог. Як зауважував історик, еволюцію політичного курсу українського політикуму започаткував 1930 рік. Однак для порозуміння у 1931 р. ще бракувало "сприятливого клімату" [9, с. 173–176]. Лише після чергового загострення українсько-польських стосунків у 1934 р. УНДО активізувало нормалізаційну політику. Цьому сприяли також вихід із партії групи Д. Паліїва і прагнення УНДО виступати у ролі єдиного представника українського народу [9, с. 203–204]. Не втратили свого значення зроблені А. Хойновським оцінки волинського експерименту воєводи Г. Юзевського, а відтак і діяльності Волинського українського об'єднання (ВУО). На переконання дослідника, партія не зуміла охопити своїми впливами широкі верстви населення через сильний вплив інших політичних сил ("Сельроб"), незначну популярність керівників ВУО, важке економічне становище селянства краю тощо. "Окрім видимості пружності й активності, – резюмував А. Хойновський, – ВУО залишалося організацією у значенні скоріше моральному, ніж реальному" [9, с. 178–179].

Помітним історіографічним фактом стала монографія Т. Домбковського "Український національний рух у Східній Галичині. 1912–1923" (Варшава, 1985 р.). У книзі з'ясовано політичні і соціально-економічні передумови виникнення українського підпілля в умовах польської окупації Східної Галичини. Цікаво, що український визвольний рух автор розглядав у площині діяльності національно-державницьких сил, серед яких найпомітнішу роль відігравала УВО. Бойкот виборів до польського парламенту 1922 р., на його думку, засвідчив "національну єдність і прагнення українців до повалення польської окупації, відбудову власної державності" [11, с. 217]. Однак Т. Домбковський не з'ясував справжніх причин поразки визвольних змагань західних українців у 1918–1923 рр., суб'єктивно потрактував еволюцію українського національного руху, а історичну перспективу українців пов'язував лише з класовою державою.

Підсумком вивчення українського питання у Польщі 1923–1929 рр. можна вважати монографію Р. Тожецького, що побачила світ наприкінці 1980-х рр. Історик узагальнив доробок своїх попередників, опрацював багато архівних фондів, використав праці дослідників української діаспори. Книга приваблює не тільки нововіднайденими історичними матеріалами, а й авторськими розмірковуваннями. Наприклад, дослідник констатував, що три провідні легальні політичні сили – УНДО, УСРП (Українська соціалістично-радикальна партія) і УСДП (Українська соціал-демократична партія) – "володіли складом найбільш кваліфікованих фахівців і діячів" [12, с. 247]; УНДО не було типовою партією, а "свого роду національним фронтом, який об'єднував прихильників і виборців" [12, с. 55]; угодовці, на його думку, "не були ні ренегатами, ні зрадниками національної справи, а людьми, які бачили користь від налагодження гармонійного співжиття в конкретній ситуації; не зреклися своєї українськості і головної мети – незалежності, але не бачили умов реалізації цих прагнень" [12, с. 56]. Разом із тим, викликає подив твердження, що незалежна група Української народно-трудової партії складалася з "людей, які мали на увазі головно власні інтереси, а не ідеї" [12, с. 50]. Р. Тожецький, як і М. Папезинська-Турек вважали, що українське питання у міжвоєнній Польщі не мало шансів бути розв'язаним у формі територіальної автономії через те, що не було умов для федералізації країни. Крім того, на заваді стояли менталітет поляків та історична традиція [12, с. 49].

У період домінування комуністичної ідеології не було написано глибокого узагальнюючого дослідження з історії українського праворадикального руху. Погляди істориків, особливо військових [13], були сфокусовані на "диверсійно-терористичній" діяльності націоналістичних структур. При цьому замовчувалося, що терор був не метою, а засобом для досягнення кінцевої мети – встановлення незалежної соборної національної держави на всій етнічній українській території. До найбільш резонансних антипольських виступів віднесено саботажницьку акцію 1930 р. Масові хвилювання західних українців розглядалися у площині господарської кризи того часу і стверджувалося, що важким економічним становищем скористалася ОУН "для проби сил".

Р. Тожецький зауважив, що "було піднято широку терористичну акцію на зразок ірландської, але у більшому масштабі і кривавішу" [14, с. 65]. Звичайно, таке твердження є перебільшенням, аналогічно, як і суттєво завищеними є дані автора про кількість випадків нищення майна – 2200 [14, с. 65]. А. Хойновський з'ясував: між липнем і груднем 1930 р. у трьох південно-східних воєводствах Польщі було скоєно 191 акт саботажу (головно підпалів), більшість з яких (172) скеровувалася у приватний сектор. Крім того, незначна частина підпалів була справою рук власників маєтків, які прагнули отримати від держави відшкодування [9, с. 157–158]. Дослідник не робив жодних підрахунків, а використав статистику зі звіту міністра внутрішніх справ Польщі Ф. Славої-Складковського на засіданні бюджетної комісії сейму 9 січня 1931 р.

Польські історики засудили не тільки терористичну діяльність УВО-ОУН, а й каральну акцію силових структур держави проти українського населення. Зокрема, Р. Юрись і Т. Шафар зазначали, що дії ОУН були лише приводом до пацифікації. "Насправді, – писали історики, – йшлося про ліквідацію

українського визвольного руху, легального і нелегального" [15, с. 307]. Аналогічну думку висловив А. Хойновський: паціфікація Галичини була своєрідною формою передвиборчої кампанії уряду. Оцінюючи політику "втихомирення" під кутом зору – хто виграв і хто програв від подій 1930 р., дослідник дійшов висновку, що політичну перемогу здобула УВО-ОУН. "Були досягнуті, – писав А. Хойновський, – дві принципові мети цієї організації у вигляді зросту напруження і зміцнення настроїв ненависті щодо держави, а також надання українському питанню широкого міжнародного розголосу" [9, с. 159]. Дослідник життя і діяльності Ю. Пілсудського, А. Гарліцький, погодившись з висновком А. Хойновського, додав: "зламавши опір українців, уряд досяг піррової перемоги" [16, с. 590].

До пріоритетних напрямів історичних досліджень належав і ліворадикальний рух у національному регіоні. Цю тему розробляло чимало учених, як-от: Ю. Ковальський, Р. Тожецький, Г. Іванський, Т. Бернацек, Г. Ціmek, Я. Радзейовський. Зважаючи на новаторський підхід до висвітлення проблеми, зупинимось на доробку останнього автора. 1976 р. побачила світ його книга про компартію Західної України [17], яка для радянського читача була недоступною. У 1983 р. монографію без цензурних обмежень перевидав Канадський інститут українських студій (м. Торонто) англійською мовою. Одразу ж зауважимо, що подібного роду видання в УРСР стали можливими лише у період горбачовської "перебудови" (маємо на увазі праці Ю. Сливки та М. Панчука). Заслугою історика було те, що він показав ідейну еволюцію КПЗУ, її непрості взаємини з компартіями Польщі та України, причини і перипетії партійних розколів. Тільки Я. Радзейовський, а не радянські дослідники, подав склад ЦК КПЗУ у 1924, 1925 і 1928 рр., показав наслідки організованих сталінським режимом погромів партії й подальшу долю видатних "розламівців" (тобто, націонал-комуністів, навіть С. Волинця, який згодом став одним із чільних діячів Фронту національної єдності, а у роки Другої світової війни – членом військової управи дивізії "Галичина") [17, с. 55–56, 88, 223–233].

Побіжний огляд суспільно-політичної структури Західної України зробили А. Айненкель, М. Дроздовський, Є. Гользер, І. Ігнатюк, С. Стемпень, Є. Томашевський та інші автори.

Польські історики вивчали й культурно-освітнє життя західних українців. З-поміж інших досліджень належить виділити монографію М. Іваницького [18], у якій висвітлено розвиток і суспільну роль окремих громадських інституцій. Більше місця відведено найстарішій українській організації – "Просвіті". Представлено також діяльність Українського педагогічного товариства (УПТ) "Рідна школа", коротко показано видавництво газет і журналів. У результаті дослідник дійшов важливих висновків: "Просвіта" централізувала все українське культурно-освітнє життя, значною мірою сприяла зростанню національної свідомості, утруднювала роботу польського "Товариства народної школи" і була, без сумніву, найбільш заслуженою українською культурно-освітньою організацією [18, с. 64–65]. Заслугою автора було й те, що він уперше зробив огляд діяльності культурно-освітнього товариства "Рідна хата" і освітньої політики польської влади на Холмщині [18, с. 93–104], а також побіжно описав громадсько-культурну працю 26-ти інших українських товариств і організацій, як-т: – "Союзу українок", "Дружини княгині Ольги", товариства "Захоронка", "Учительської громади", товариств "Орли", "Луг".

Започатковано й такий напрям студій, як історія українського кооперативного руху. Так, М. Папезинська-Турек у монографії, присвяченій українському питанню у Польщі 1922–1926 рр., розглядала кооперацію, як основну форму організації господарського життя українців. На її думку, основною метою українського кооперативного руху було економічне піднесення земель, заселених українцями, а згодом і "політичне посилення" [10, с. 80]. Р. Тожецький поряд із діяльністю кооперативів, що належали до Ревізійного союзу українських кооперативів (РСУК), детальніше висвітлював діяльність товариства "Сільський господар". Автор вказав на нерівномірність розвитку української кооперації: у Галичині цей рух був активніший, ніж на Волині. Такий стан він пояснював тим, що адміністрація Волинського і Поліського воєводств намагалася ізолювати місцевих кооператорів від впливу РСУК, чинила різні адміністративні утиски [12, с. 280–284].

Про дискримінаційну політику польської влади щодо української кооперації писали також В. Русінський, З. Ландау і Є. Томашевський [19]. Щоправда, автори, так само, як М. Папезинська-Турек чи Р. Тожецький, в основному висвітлювали розвиток українських кооперативних організацій Галичини, а Волинь згадували епізодично. Цю прогалину дещо заповнила монографія В. Менджецького [20], у якій в загальних рисах охарактеризовано господарський стан Волинського воєводства, проаналізовано розвиток окремих галузей промисловості, сільського господарства, зроблено висновок щодо місця і значення кооперації в соціально-економічному, суспільно-політичному і культурному житті. За спостереженнями автора, після позбавлення волинських кооперативів організаційної опіки РСУК, українська кооперація в краю почала занепадати.

У 1980-х рр. низку істориків – Т. Сліву, А. Зембу, Р. Тожецького, Е. Пруса та інших зацікавила релігійна тематика. Автори показали організаційну структуру Греко-католицької церкви (ГКЦ),

торкнулися питання її суспільних функцій та звернули увагу на діяльність митрополита А. Шептицького. Однак не усі праці можна вважати об'єктивними. Саме цим вирізняється з-поміж інших дослідження Е. Пруса [21], яке викликало значний резонанс у наукових колах Польщі [22]. Автор належав до тих небагатьох провладних дослідників, які отримали доступ до радянських архівів, зокрема Львова. Проте документальні матеріали було використано надто тенденційно. Крім того, проігноровано праці представників української діаспори, які вже були введені до наукового обігу польськими вченими. Зате у книзі багато посилань на роботи радянських авторів – С. Даниленка, В. Добричева, В. Беляєва та інших. Е. Прус не приховував свого негативного ставлення до А. Шептицького, воно впливало з основної тези автора: для митрополита "польська держава була чужою" [21, с. 135]. У монографії фрагментарно, а інколи й викривлено показано вплив ГКЦ на суспільне життя українців краю. Наприклад, далеким від істини є твердження, що митрополит використовував терор УВО для власних цілей.

Натомість, загалом позитивний образ А. Шептицького створив Р. Тожецький, який, на відміну від Е. Пруса, не бачив у діях митрополита користюлюбства. У політичних питаннях, зазначив дослідник, митрополит Андрей зберігав у суспільстві понадпартійне становище. Хоча він і зблизився з УНДО, проте поступово підготував відродження християнсько-демократичного руху в різних його організаційних формах, намагався загальмувати, принаймні вплинути на розвиток радикального націоналізму [23, с. 58].

Предметом дослідження М. Папезинської-Турек стала політика урядів Другої Речі Посполитої щодо Православної церкви. У спеціальній монографії автор переконливо довела, що у ревіндекаційній акції на Волині і Холмщині виразно простежувалася ідея полонізації [24, с. 260–273]. Значне місце у праці відведено показу змагань українців за надання Православній церкві національного характеру. Український релігійний рух, зауважувала дослідниця, виріс на ґрунті історичної практики та у зв'язку із розвитком суспільної свідомості й потреби пошуку національної самоідентичності. Проте М. Папезинська-Турек не завжди була послідовною у своїх міркуваннях. Віддавши належне потужному українському національному рухові, історик водночас зазначила, що, з точки зору тогочасної польської влади, він містив у собі небезпечні "сепаратистські тенденції". Тому, на її думку, з метою інтеграції східних земель найменш небезпечним було збереження російського характеру церкви, адаптованої до нових політичних реалій. [24, с. 304]. Як бачимо, об'єктивність автора у висвітленні українського питання закінчилася там, де питання стосувалося польських національно-державних інтересів.

Після 1989 р. польська історіографія не зазнала таких глибоких змін, як, скажімо, в Україні. В інтелектуальному плані в Польщі збереглася наступність поколінь. Об'єктивний методологічний плюралізм, який вже існував, був підтверджений скасуванням партійного диктату і цензури. Порівняно з попереднім історіографічним періодом, значно розширилася українська проблематика, збагачується джерельна база досліджень, у тому числі завдяки поступу у публікаціях документів. Характерно, що коло науковців, які брали участь у процесі формування знань про Україну, розширилося за рахунок представників молодшої генерації істориків.

Задекларована нами проблема частково знайшла відображення в синтетичних працях Т. Ольшанського, А. Хойновського, В. Серчика з історії України та К. Гринберга й Б. Шпренґеля з українсько-польських взаємин Х – ХХ ст. Проте найбільш характерною рисою сучасної польської україністики є розвиток фахових досліджень. Так, стараннями Р. Томчика вперше створено цілісну картину становлення та розвитку УНДО. Її виникнення у 1925 р. автор розцінив як найважливішу подію в легальному політичному житті українського суспільства Галичини [25, с. 53]. Проаналізувавши рішення народних з'їздів та керівних органів партії, історик простежив еволюцію її політичної тактики, а також перипетії внутріпартійного протиборства. Цінність праці полягає і в тому, що у ній показано діяльність націонал-демократів (зазвичай, організаційно-політичну) не тільки на теренах Галичини, а й поза її межами, визначено рівень впливів УНДО серед українського населення Західної України у порівнянні з іншими політичними силами. Викликають зацікавлення ті розділи монографії, у яких йдеться про його політичну практику у міжвоєнному десятилітті. На переконання дослідника "непопулярна" тактика УНДО щодо Польщі у 1930-х рр. "впливала з реальної оцінки політичної ситуації, а також із визнаної за репресивну національної політики польських властей" [25, с. 304].

Однак Р. Томчик не висвітлює діяльність УНДО в громадських та кооперативних організаціях, не відшукав ілюстративно-фактологічного матеріалу про роботу первинних партійних ланок. Традиційним є трактування діяльності українських депутатів і сенаторів на міжнародній арені, а саме, як "елемент виразно антипольської... пропагандистської акції партії, яка підтримувала ревізійні прагнення в Європі" [25, с. 96]. Автор інколи беззастережно поділяє аналітичні оцінки, зроблені працівниками відділу національностей МВС Польщі. Так, характеризуючи рішення III

Народного з'їзду УНДО, він констатував, що усунення від керівництва партії угодовців означало посилення радикально-націоналістичної течії на чолі з Д. Паліївим [25, с. 114]. Насправді тут треба вести мову про зміцнення позицій тих діячів, які орієнтувалися на власні національні сили. Символом політики невизнання Польщі був і голова партії Д. Левицький.

Новизна порушених і вирішених завдань характеризує також зміст монографії Р. Томчика, присвяченої діяльності Української радикальної партії (УРП) у 1918–1926 рр. Прикметно, що автор розглядає УРП як вагомий чинник формування національної свідомості українців та їх боротьби за власну національну державу. Згідно з його спостереженнями, після рішення Ради амбасадорів 1923 р. партія першою серед західноукраїнського політикуму прийняла орієнтацію "на власні сили", тактику невизнання Польської держави та ізоляції від органів державної адміністрації [26, с. 168–169, 253]. З'ясовано, що радикали посідали міцні позиції у Станиславівському воєводстві, певні впливи мали на Тернопільщині і ще менші – у Львівському воєводстві. Простежено основні форми масово-політичної роботи партії, однак автор оминув увагою діяльність радикалів у культурно-освітніх і кооперативних організаціях, слабо висвітлив функціонування місцевих партійних осередків.

Предметом підвищеної дослідницької уваги стало ВУО. Монографія З. Запоровського розкриває широке коло питань, пов'язаних з історією цієї регіональної партії: передумови виникнення, організаційну структуру, ідеологію, культурно-освітню і парламентську діяльність, ставлення до церкви тощо. Автор, на відміну від А. Хойновського, вважав, що ВУО було "найбільшою формацією національних меншин, яка реалізувала позитивну програму, корисну як для держави, так і для власного суспільства" [27, с. 157]. Апогей його організаційного розвитку припав на 1935–1937 рр. Саме тоді воно стало найсильнішим угрупованням на Волині [27, с. 82]. Причинами популярності ВУО, на думку вченого, були підтримка її польською владою, заборона прокомуністичних організацій та висунення програми "органічної праці" [27, с. 85]. Однак автор не згадав іншого чинника – заходів воєводи Г. Юзевського щодо зміцнення "сокальського кордону".

З. Запоровський вперше поставив питання про кінцеву мету ВУО і дав на нього відповідь: "Велика, незалежна, соборна Україна" [27, с. 108]. Такий надто ризикований висновок зроблено на підставі публікації в "Українській ниві" за 13 жовтня 1930 р. Автора і назви статті не вказано, що й зумовило потребу верифікувати подану інформацію. Насправді у цьому номері газети немає жодної згадки про майбутню незалежну Україну. Відомо також, що у програмних документах ВУО відсутнє положення про соборність українських земель. До того ж, уся його статутна діяльність не віщувала кардинального розв'язання українського питання у Польщі. Абсолютно бездоказовим є твердження, що "ВУО змінило стереотип пана-поляка на пана-українця з Галичини" [27, с. 105].

Історики ПНР глибоко не досліджували діяльність Української парламентської репрезентації (УПР). Лише у 1990-ті рр. З. Запоровський, В. Менджецький, Ч. Бжоза та інші спробували "зрушити" з місця важливу наукову проблему. Вельми втішно, що вона вивчається й на монографічному рівні. Так, М. Шумило розглянув політичні передумови створення, генезу та організаційну структуру УПР у 1928–1939 рр., окреслив її роль у діяльності УНДО, створив реальний образ українських депутатів і сенаторів, показав еволюцію політики УПР щодо уряду і Польської держави. У підсумку дослідник дійшов висновку, що УПР, будучи найсильнішим клубом національних меншин у законодавчих палатах Другої Речі Посполитої, мала значний вплив на відносини між урядом та українським суспільством, а відтак і на становище українського населення в Польщі [28, с. 291–295].

До провідних фахівців польського соціалістичного руху належить Е. Коко. У монографії 1991 р. [29] і наступних публікаціях він намагався довести конструктивізм концепції територіальної автономії українських земель у складі Польщі, яку пропагувала Польська соціалістична партія (ППС). Однак на перешкоді реалізації, на його думку, стояли не тільки урядові кола Польщі, а й більшість українських політичних сил. Ігнорування останніми пепеєсівської програми – це результат молодості українського національного руху, характерними рисами якого були "максималізм програмних цілей і брак схильності до компромісу" [29, с. 60]. Тим самим автор позиціонував себе як апологет ідеології і практики міжвоєнної ППС. Вартий уваги погляд Е.Коко на особливості розвитку українського соціал-демократичного руху у міжвоєнний період. У одній із праць він стверджував, що у 1930-х рр. склалися дуже несприятливі умови для реалізації ідеї УСДП – соціалістичної, незалежної України: з одного боку, радянська Україна потрапила під сильний контроль Москви, а з іншого – в українському суспільстві посилювалися впливи радикальних націоналістів, які орієнтувалися на гітлерівську Німеччину. Тому програмні заяви партії мали пропагандистський характер, які радше негативно налаштовували УСДП до існуючої реальності [30, с. 140].

Сучасні польські учені виявили зацікавленість ідеологією і політичною практикою українського праворадикального руху. Першу спробу дослідити процес ідеологічного формування ОУН зробив Я. Радзейовський. Залучивши до наукового аналізу праці Дж. Армстронга, О. Мотиля, Д. Донцова,

П. Мірчука, М. Сосновського та інших, автор показав генезу українського націоналізму від 1917 до 1929 р. Я. Радзейовський погодився з поширеним в американській історіографії терміном "інтегральний націоналізм", розглянув його як протиставлення окресленню "фашизм", але при цьому зазначив: на ідеології українського радикального націоналізму позначилися "значні впливи італійського фашизму, а на пізнішій стадії і німецького" [31, с. 312].

Ще й сьогодні більшість польських суспільствознавців традиційно обмежується коротким твердженням про вплив Д. Донцова на молоде покоління Галичини у міжвоєнний період або спрощено інтерпретує його ідеологію – як різновид фашизму. Цієї схеми позбулися Р. Висоцький [32], В. Павлючук і Т. Стриєк [33]. Вони трактують політичні погляди Д. Донцова з перспективи історії ідей, а ідеологію українського націоналізму не в контексті українсько-польського протистояння у першій половині ХХ ст., а в ширшій порівняльній площині, яка розглядає інші явища такого типу в масштабі тогочасної загальноєвропейської епохи.

До фахових досліджень історії українського радикального націоналізму належить згадана монографія Р. Висоцького. Автор детально показав перебіг подій, пов'язаних з процесом формування націоналістичного руху, генезу ОУН і середовищ, які започаткували її. Належну увагу звернено на устрій та її розбудову в перші роки діяльності, а також чинники, що сприяли кристалізації ідеології та програми. Окремий розділ присвячено внутрішнім змінам в ОУН від часу перебрання керівництва крайовим проводом С. Бандерою. Тут порушено питання організації вишколу і бойового апарату, методів здобуття засобів фінансування тощо. Поважне місце у книзі посідає проблема розвитку націоналістичного руху другої половини 1930-х рр., у тому числі на Волині. Незаперечною заслугою Р. Висоцького було те, що він подав розрахункову чисельність ОУН. На основі документів Центрального військового архіву (м. Варшава) дослідник довів, що напередодні Другої світової війни ОУН нараховувала близько 8–9 тис. членів [32, с. 337], а не 20 тис., як прийнято вважати в українській історіографії.

Дискусії з приводу трагічних подій на Волині влітку 1943 р. змусили окремих істориків звернути погляд на суспільно-політичну ситуацію в краї у міжвоєнний період. Так, В. Філяр слушно зауважив: заходи Польської держави, скеровані на розв'язання суперечностей у сфері етнопольських відносин, здійснювалися за старою формулою ягеллонської ідеї без урахування умов, що склалися після Першої світової війни [34, с. 248]. Водночас дослідник намагається виправдати дії уряду на Волині. Наприклад, спрощеним є таке твердження: "Українське населення одержало можливість суспільного, політичного, господарського і культурного розвитку, що в кінцевому підсумку спричинилося до пробудження серед українців Волині національного почуття, а відтак, розвитку націоналістичного руху" [34, с. 256].

Чи не першим спробував якоюсь мірою реабілітувати політику Другої Речі Посполитої щодо західних українців А. Айненкель. На II Міжнародному історичному семінарі "Українсько-польські взаємини у 1918–1947 рр." (м. Варшава, 1997 р.) він заявив: у світлі подій, що мали місце на цих теренах під час Другої світової війни, варто називати дії польської влади не пацифікацією, а репресивно-відплатною акцією [35, с. 24]. Подібної думки дотримуються й інші польські дослідники [36, с. 7].

У 1990-х рр. за інерцією вийшли друком декілька новаторських праць, присвячених ліворадикальному рухові у Другій Речі Посполитій [37], однак революційна тематика дуже швидко втратила свою актуальність. До того ж, сучасні польські автори, по суті, не переглянули попередні переоцінки діяльності національно орієнтованої частини КПЗУ ("васильківців").

Новими фактичними даними та інтерпретаціями поповнилося питання культурно-освітнього життя українців у міжвоєнній Польщі. Завдяки Г. Купріяновичу збагатилися наукові знання про організаційну структуру та основні форми діяльності товариства "Рідна хата". На переконання дослідника, у 1920-х рр. це була найважливіша і найдинамічніша інституція українського національного життя на Холмщині і Південному Підляшші [38, с. 172]. Детальніше цей аспект проблеми розглянув Є. Дорошевський у монографії, що побачила світ 2000 р. [39]. Автор показав, що, згідно зі шкільним законом 1924 р. Люблінщина, позбавлялася можливості створювати утравістичні (двомовні) школи. Через це діти українських родин не могли отримати навіть мінімальних знань з мови, якою послуговувалися вдома. За цих умов значну роль відігравала позашкільна освіта, яка знайшла втілення у діяльності громадського товариства "Рідна хата". Систематичний розвиток організації наступив у 1924 р., причому в усіх (дев'яти) повітах, у яких мешкало українське населення. Упродовж останніх п'яти років її діяльності (1926–1930 рр.) створено і зареєстровано 86 філій [39, с. 178]. Популярність "Рідної хати" намагалися використати для власних цілей політичні партії. За неповними даними, у 1925 р. в 11-ти осередках домінували комуністи. У наступні роки їх вплив зростав, що й дало підставу люблінському воєводі заборонити його діяльність. "Ліквідація цієї заслуженої організації, – підсумував дослідник, – була великою

втратаю для українського суспільства. Вона змогла досягти значних успіхів і розбудила ініціативу багатьох місцевих діячів. Відіграла велику культуротворчу роль – реалізувала в широких масштабах основні цілі, спрямовані на культивування й утвердження власної національної культури" [39, с. 188].

Знавцем історії українського просвітницького руху на Лемківщині зарекомендував себе Я. Мокляк. Автор фахово показав здобутки на культурно-освітній ниві лемківської комісії, діяльність двох філій "Просвіти" – у Новому Сончі та Сяноку, розкрив освітню працю греко-католицького духовенства і світської інтелігенції, особливо таких інституцій, як "Товариство взаємної допомоги українських учителів" та "Музею Лемківщини". Простежуючи діяльність УПТ "Рідна школа", Я. Мокляк звернув увагу на диспропорцію розташування її осередків у регіоні – їх було більше у східній частині Лемківщини і менше – у західній. Остання обставина негативно позначилася на розвитку української ідеї у повітах, що належали до Краківського воєводства [40, с. 102–127].

Зусиллями С. Заборняка зроблено серйозний прорив у дослідженні руханково-спортивних організації Західної України. Щоправда, важко погодитися із самою назвою його книги [41] або авторською концепцією, згідно з якою українські гімнастично-пожежний, спортивний, скаутський і туристичний рухи розглядаються у площині інтеграції українців до Польської держави [41, с. 16]. Проте важливим є інше – вперше у польській історичній науці на новій джерельній базі, з залученням матеріалів ЦДІА України в м. Львові, узагальнено досвід національних українських молодіжних товариств від часу їх виникнення до 1939 р. Традиції польської україністики виразно простежуються у прикінцевих рефлексіях автора. Він слушно зауважив, що у розвитку української фізичної культури домінував український національно-визвольний рух. Польська влада вбачала тісний зв'язок між діяльністю праворадикальних і спортивних організацій. Тому національна специфіка фізичної культури українців характеризувалася поєднанням її розвитку із "намірами створити сильну основу для майбутньої української держави". Метою українського спортивного руху було також зберегти мову, культуру, звичаї, тобто українську ідентичність. Водночас дослідник обстоює й таку тезу: основною причиною, яка мала негативний вплив на розвиток української фізичної культури, була політична ситуація, "зв'язана з безперервним прагненням до утворення української держави і підпорядкуванням цій меті політичною елітою всієї діяльності української суспільності" [41, с. 467–468].

Отже, аналізована проблема пройшла у своєму розвитку три етапи. Для праць польських дослідників 1920–1930-х рр. був характерний фрагментарно-фактологічний підхід до висвітлення різних аспектів суспільно-політичного життя українців у міжвоєнній Польщі.

У період існування ПНР українське питання розглядалося у контексті національної політики урядів Другої Речі Посполитої.

Наукові роботи, що з'явилися у 1970–1980-х рр., відзначалися багатством фактологічного матеріалу, значним рівнем аналітики та об'єктивності, а також меншою, порівняно з радянськими дослідженнями, заангажованістю комуністичними доктринами.

Хоча праці польських істориків у своїй більшості і містять зважені оцінки українського національного руху, все ж написані з виразним ухилом у бік "полоноцентризму". Ці традиції наукового пошуку не втратили свого значення і на сучасному етапі (від 1989 р. до тепер) розвитку польської україністики.

Наявні історіографічні джерела засвідчують, що в основному задовільно вивчено такі питання, як політико-правове становище українців у міжвоєнній Польщі, політика польських урядів щодо українців Східної Галичини, Західної Волині, Холмщини і Південного Підляшшя, українсько-польський діалог 1930-х рр., діяльність українських політичних середовищ та громадських організацій, ліворадикальний рух.

Стосовно партійно-політичної розбудови Західної України, то можна ствердити, що найбільших успіхів досягнуто в осмисленні історії УНДО, УРП та ВУО. Водночас побіжно висвітлена діяльність центристської УСДП, а про УСРП та партії консервативного спрямування є лише окремі згадки.

У майбутньому польським дослідникам варто було б більшою мірою використовувати архівні фонди України, а також праці українських істориків. Існує нагальна потреба усталити термінологію. Наприклад, якщо визвольні змагання західних українців, очолювані легальним політичним табором, історики ПНР окреслювали терміном "український національний рух" ("ukraiński ruch narodowy"), то тепер поряд з ним уживаються (щоправда, рідше) інші дефініції, як от: "національний сепаратизм" чи "ruch narodowo-nacjonalistyczny".

Широким полем подальших наукових пошуків, важливих для розуміння українсько-польських взаємин, можуть стати питання культури, релігії, формування національної свідомості українців. Причому, вагомих результатів тут можна досягти лише за умови здійснення міждисциплінарних досліджень проблеми.

Список використаних джерел

1. Torzecki R. Na temat historiografii stosunków polsko-ukraińskich w latach 1918–1956 / R. Torzecki // *Dzieje Najnowsze*. – 1998. – № 3. – S. 103–111; Koko E. Polska historiografia po 1989 roku o relacjach polsko-ukraińskich w latach 1918–1939 / E. Koko // *Historycy Polscy i Ukraińcy wobec problemów XX wieku*. – Kraków: Universitas, 2000. – S. 132–145; Линкевич О. Польско-украинские отношения межвоенного периода в современной польской историографии / О. Линкевич // *Белоруссия и Украина: История и культура*. Ежегодник 2005/2006. – М.: Индик, 2008. – С. 360–386. 2. Feliński M. Ukraińcy w Polsce Odrodzonej / M. Feliński. – Warszawa: Druk. P.K.O., 1931. – 140 s. 3. Urbański Z. Mniejszości Narodowe w Polsce / Z. Urbański. – Warszawa: Wydawnictwo "Mniejszości Narodowe", 1932. – 380 s. 4. Bełcikowska A. Stronnictwa i związki polityczne w Polsce / A. Bełcikowska. – Warszawa: "Dom Książki Polskiej", 1925. – 1086 s.; Bełcikowska A. Partje polityczne i związki zawodowe w Polsce wobec wyborów do Sejmu i Senatu w 1935 r. / A. Bełcikowska. – Warszawa: "Awangarda", 1935. – 174 s. 5. Rzepeccy T. i W. Sejm i Senat 1922–1927: podręcznik dla Wyborców / T. i W. Rzepeccy. – Poznań: Wielkopolska Księgarnia Nakładowa K. Rzepeckiego, 1923. – 552 s.; Rzepeccy T. i K. Sejm i Senat 1928–1933: podręcznik zawierający wyniki wyborów / T. i K. Rzepeccy. – Poznań: Wielkopolska Księgarnia Nakładowa K. Rzepeckiego, 1928. – 238 s. 6. Sabotaż ukraiński i akcja pacyfikacyjna. – Warszawa: Nakładem Polskiego Instytutu Współpracy z Zagranicą, 1931. – 67 s. 7. Bocheński A. Problem polsko-ukraiński w ziemi czerwieńskiej / A. Bocheński, S. Łoś, W. Bączkowski. – Warszawa: Wydawnictwo "Polityka", 1938. – 243 s. 8. Лось С. За конструктивну політику на Червоній Русі / С. Лось. – Львів: Накладом Оргкомітету Української Народної Обнови, 1932. – 84 с. 9. Chojnowski A. Koncepcje polityki narodowościowej rządów polskich w latach 1921–1939 / A. Chojnowski. – Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1979. – 262 s. 10. Papierzyńska-Turek M. Sprawa ukraińska w Drugiej Rzeczypospolitej 1922–1926 / M. Papierzyńska-Turek. – Kraków: Wydawnictwo Literackie, 1979. – 391 s. 11. Dąbkowski T. Ukraiński ruch narodowy w Galicji Wschodniej 1912–1923 / T. Dąbkowski. – Warszawa: Instytut Krajów Socjalistycznych, 1985. – 322 s. 12. Torzecki R. Kwestia ukraińska w Polsce w latach 1923–1929 / R. Torzecki. – Kraków: Wydawnictwo Literackie, 1989. – 468 s. 13. Szcześniak A. B. Droga do nikąd. Działalność Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów i jej likwidacja w Polsce / A. B. Szcześniak, W. Z. Szota. – Warszawa: Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, 1973. – 587 s. 14. Torzecki R. Kwestia ukraińska w polityce III Rzeszy. 1933–1945 / R. Torzecki. – Warszawa: Książka i Wiedza, 1972. – 379 s. 15. Juryś R. Pitaval polityczny. 1918–1939 / R. Juryś, T. Szafar. – Warszawa: Czytelnik, 1971. – 548 s. 16. Garlicki A. Józef Piłsudski. 1867–1935 / A. Garlicki. – Warszawa: Czytelnik, 1989. – 721 s. 17. Radziejowski J. Komunistyczna Partia Zachodniej Ukrainy 1919–1929: Węzłowe problemy ideologiczne / J. Radziejowski. – Kraków: Wydawnictwo Literackie, 1976. – 266 s. 18. Iwanicki M. Oświata i szkolnictwo ukraińskie w Polsce w latach 1918–1939 / M. Iwanicki. – Siedlce: Wydawnictwo uczelniane WSP w Siedlcach, 1975. – 272 s. 19. Rusiński W. Zarys historii polskiego ruchu spółdzielczego. Cz. II. 1918–1939 / W. Rusiński. – Warszawa: Zakład Wydawnictw Centralnego Związku Spółdzielni Rolniczych, 1980. – 354 s.; Landau Z. Gospodarka Polski międzywojennej 1918–1939: w czterech tomach / Z. Landau, J. Tomaszewski. – T. IV. – Warszawa: Książka i Wiedza, 1989. – 549 s. 20. Mędrzecki W. Województwo wołyńskie 1921–1939. Elementy przemian cywilizacyjnych, społecznych i politycznych / W. Mędrzecki. – Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1988. – 203 s. 21. Prus E. Władysław świętojurski. Rzecz o arcybiskupie Andrzeju Szeptyckim (1865–1944) / E. Prus. – Warszawa: Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, 1985. – 336 s. 22. Serczyk W.A. Na marginesie książki Edwarda Prusa o metropolite Andrzeju Szeptyckim / W. A. Serczyk, R. Torzecki // *Dzieje Najnowsze*. – 1986. – № 1. – S. 103–119. 23. Torzecki R. Metropolita Andrzej Szeptycki / R. Torzecki // *Znak*. – Kraków, 1988. – Nr. 400 (9). – Wrzesień. – S. 55–63. 24. Papierzyńska-Turek M. Między tradycją a rzeczywistością. Państwo wobec prawosławia. 1918–1939 / M. Papierzyńska-Turek. – Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1989. – 484 s. 25. Tomczyk R. Ukraińskie Zjednoczenie Narodowo-Demokratyczne 1925–1939 / R. Tomczyk. – Szczecin: Książnica Pomorska im. St. Staszica, 2006. – 336 s. 26. Tomczyk R. Ukraińska Partia Radykalna w II Rzeczypospolitej. 1918–1926 / R. Tomczyk. – Szczecin: PRINT GROUP D. Krzanowski, 2007. – 284 s. 27. Zaporowski Z. Wołyńskie Zjednoczenie Ukraińskie / Z. Zaporowski. – Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2000. – 162 s. 28. Szumiło M. Ukraińska Reprezentacja Parlamentarna w Sejmie i Senacie RP (1928–1939) / M. Szumiło. – Warszawa: Wydawnictwo "Nerion", 2007. – 325 s. 29. Koko E. Wolni z wolnymi. PPS wobec kwestii ukraińskiej w latach 1918–1925 / E. Koko. – Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 1991. – 234 s. 30. Koko E. Ukraińcy socialdemokracji galicyjscy w okresie międzywojennym (1918–1939) / E. Koko // *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagellońskiego. Prace historyczne*. – 1993. – Z. 103. – S. 125–141. 31. Radziejowski J. Kształtowanie się oblicza ideowego radykalnego nacjonalizmu ukraińskiego (1917–1929) / J. Radziejowski // *Polska – Polacy – mniejszości narodowe*. – Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1992. – S. 303–328. 32. Wysocki R. Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów w Polsce w latach 1929–1939: Geneza, struktura, program, ideologia / R. Wysocki. – Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2003. – 433 s. 33. Pawluczuk W. Ukraina. Polityka i mistyka / W. Pawluczuk. – Kraków: Wydawnictwo "Nomos", 1998. – 263 s.; Stryjek T. Ukraińska idea narodowa okresu międzywojennego (Analiza wybranych koncepcji) / T. Stryjek. – Wrocław: Wydawnictwo "Funna", 2000. – 453 s. 34. Filar W. Kwestia ukraińska w okresie międzywojennym (1918–1939) / W. Filar // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. – Вип. 13: Україна у Другій світовій війні: українсько-польські стосунки. – Львів, 2005. – С. 245–259. 35. Ajnenkiel A. Polityka Polski w stosunku do Ukraińców w okresie międzywojennym. Wybrany problemy / A. Ajnenkiel // *Polska–Ukraina: trudne pytania*. Materiały II

międzynarodowego seminarium historycznego "Stosunki polsko-ukraińskie w latach 1918–1947", Warszawa, 22–24 maja 1997. – Warszawa: KARTA, 1998. – T. 1–2. – S. 11–28. 36. Mazur G. Problem pacyfikacji Małopolski Wschodniej w 1930 r. / G. Mazur // Zeszyty Historyczne. – Paryż, 2001. – Z. 135. – S. 3–39. 37. Biernacek T. Nad Prutem i Czeremoszem. Cz. 1. 1914–1928 / T. Biernacek. – Zielona Góra: B.w., 1992. – 73 s.; Cimek H. Komuniści. Polska. Stalin. 1918–1939 / H. Cimek. – Białystok: Krajowa Agencja Wydawnicza, 1990. – 220 s.; Zaporowski Z. Między Sejmem a wiecem. Działalność Komunistycznej Frakcji Poselskiej w latach 1921–1935 / Z. Zaporowski. – Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 1997. – 189 s. 38. Kuprianowicz G. Ukraińskie życie kulturalno-oświatowe i ekonomiczne na Chełmszczyźnie i Południowym Podlasiu w latach 1918–1926 / G. Kuprianowicz // Rocznik Chełmski. – 1995. – T. 1. – S. 171–210. 39. Doroszewski J. Oświata i życie kulturalne społeczności ukraińskiej na Lubelszczyźnie w latach 1918–1939 / J. Doroszewski. – Lublin: Lubelskie Towarzystwo Naukowe, 2000. – 338 s. 40. Moklak J. Łemkowszczyzna w Drugiej Rzeczypospolitej. Zagadnienia polityczne i wyznaniowe / J. Moklak. – Kraków: "Historia Jagellonica", 1997. – 223 s. 41. Zaborniak S. Kultura fizyczna ludności ukraińskiej na ziemiach polskich (1868–1939) / S. Zaborniak. – Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2007. – 543 s.

Василий Футала

УКРАИНСКИЙ ВОПРОС В МЕЖДУВОЕННОЙ ПОЛЬШЕ: ПОЛЬСКИЙ ДИСКУРС

В статье проанализированы работы польских исследователей, раскрывающие политику правительств Второй Речи Посполитой относительно украинцев, деятельность украинских политических структур и общественных организаций в Польше, историю общественных движений, отношение украинцев к Польскому государству и т. п. Определены этапы и особенности развития темы в разных социокультурных условиях, подведен итог исследовательской работы польских ученых, намечены недостаточно изученные вопросы и перспективные направления дальнейших научных поисков.

Ключевые слова: историография, украинский вопрос, политические партии, общественные организации, междувоенная Польша.

Vasyl' Futala

UKRAINIAN QUESTION IN INTERWAR POLAND: POLISH DISCOURSE

The article analyzes the work of Polish researchers reveal the policy of governments II Rzeczpospolita about Ukrainian, Ukrainian activities of political parties and public organizations in Poland, history of social movements, the Polish attitude to the Ukrainian state, etc. The process and characteristics of topics in different socio-cultural conditions, summed up the search of Polish scientists identified the insufficiently studied issues and promising directions for further research.

Key words: historiography, the Ukrainian question, political parties, NGOs, interwar Poland.